

Martina Grčević

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za slovački jezik i književnost

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

mgrcevic@m.ffzg.hr

TRIDESET GODINA ZAKONA O DRŽAVNOM JEZIKU REPUBLIKE SLOVAČKE

Zakon o državnom jeziku Republike Slovačke jedno je od ključnih sredstava slovačke jezične politike nakon raspada Čehoslovačke. Njegovo donošenje 1995. godine treba sagledavati u kontekstu društveno-političkih tranzicijskih procesa u kojima se nalazilo slovačko društvo u to doba. *Zakon* je od početka imao dvostruku funkciju: osiguranje uporabe slovačkoga jezika u javnoj i službenoj komunikaciji te isticanje simboličke i integrativne uloge slovačkoga jezika. On uređuje širok spektar područja, od javne uprave, školstva i medija do potrošačke zaštite i oglašavanja. Njegovu provedbu nadzire Ministarstvo kulture Republike Slovačke. *Zakon* se kritizira najčešće zbog njegovih pojedinih restriktivnih odredaba i političke dimenzije koja ponekad nadilazi funkcionalne ciljeve, no međunarodne institucije potvrdile su njegovu usklađenost s europskim standardima. Trideset godina iskustva pokazuje da *Zakon*, uz sve kontroverze, predstavlja stabilizirajući čimbenik u slovačkoj jezičnoj praksi, ali i otvoreno polje za rasprave o ravnoteži između jezika većine i manjinskih prava.

1. Uvod¹

Od proglašenja *Zakona o državnom jeziku Republike Slovačke*² 15. studenoga 1995. godine protekla su puna tri desetljeća. Njegovo usvajanje mora se promatrati u okviru postkomunističke tranzicije i izgradnje nacionalne države Slovačka nakon raspada federativne Čehoslovačke. Te su se promjene u slovačkom društvu, slično kao i u mnogim drugim zemljama, ne samo slavenskim, događale u sklopu društveno-političkih promjena u Europi krajem 80-ih i početkom 90-ih godina XX. stoljeća te su bile popraćene promjenom jezične politike u nizu zemalja u korist vlastitih nacionalnih jezika (usp. Grčević 2007, 2011). Jezična politika i zakonski okvir kojim se ona provodila u Slovačkoj, postali su važan instrument oblikovanja državnosti u društvu s različitim jezičnim i etničkim slojevima. *Zakon*³ predstavlja i danas jedan od ključnih instrumenata institucionalne jezične politike u Slovačkoj.

Istraživanje aktualnoga javnoga mnijenja usmjereno na *Zakon* i njegovu primjenu nije provedeno, no stajališta građana Slovačke koji su s njim upoznati i nakon trideset godina ostaju raznoliki te odražavaju složenost jezičnoga i kulturnoga identiteta zemlje. Zagovornici *Zakona* ističu potrebu za zaštitom slovačkoga kao državnoga jezika kako bi se očuvala njegova uporaba u ključnim društvenim sferama, osobito u eri globalizacije i sveprisutne anglizacije. Oni uzimaju u obzir i brojne pritužbe slovačkih građana da se u pojedinim dijelovima zemlje – osobito u regijama s većinskim ili brojno snažnim manjinskim stanovništvom – ne mogu sporazumjeti na slovačkom jeziku jer ga lokalni stanovnici koji rade u javnim službama ili ne znaju ili odbijaju komunikaciju na njemu.

Iako je osnovna zadaća *Zakona* osiguranje javne i službene komunikacije na slovačkom jeziku, kritičari *Zakona* ukazuju na njegovu simboličku i političku dimenziju koja, smatraju, nadilazi funkcionalne ciljeve. Jezik je time postao prostorom političkoga pregovaranja, osobito u dodiru s mađarskom manjinom na jugu zemlje koja je demografski bitna: 7,8 % sveukupnoga stanovništva u Slovačkoj prema popisu stanovništva iz 2021.

¹ Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom *Upravljanje standardnim jezikom u Hrvatskoj i Srednjoj Europi od 1945. do danas* (IP-2022-10-4172).

² *Zákon Národnej rady Slovenskej republiky z 15. novembra 1995 o štátnom jazyku Slovenskej republiky*, č. 270/1995 Z. z. (Z. z. = *Zbierka zákonov Slovenskej republiky* »Zbirka zakona Republike Slovačke«; kod zakona koji su usvojeni prije 1993. godine, upotrebljava se za »Zbirku zakona« kratica Zb.).

³ U daljnjem tekstu *Zakon* = skraćeno za *Zakon o državnom jeziku Republike Slovačke* (1995.–).

godine čine Mađari⁴, pri čemu postoji više gradova i naselja koji imaju natpolovičnu većinu stanovnika mađarske narodnosti kao npr. Dunajská Streda, Komárno, Šamorín, Gabčíkovo, Veľký Meder, Trebišov nad Tisou i dr. Unatoč činjenici da *Zakon* priznaje manjinske jezike u skladu s relevantnim međunarodnim konvencijama i slovačkim zakonima o manjinama, prava manjinskih govornika često se percipiraju kao ugrožena ili sužena *Zakonom*, posebice od strane predstavnika mađarske manjine. Osim mađarskoga u Slovačkoj su kao manjinski jezici priznati i bugarski, češki, hrvatski, njemački, poljski, romski, rusinski i ukrajinski (prema *Zakonu o uporabi jezika nacionalnih manjina*, br. 184/1999 Z. z., § 1 st. 2).⁵

Rasprave o *Zakonu* najčešće se iznova pokreću onda kada se donose njegove izmjene i dopune. Tako npr. i najnovija rasprava, vezana uz predložene izmjene iz 2024. godine, odslikava stara divergentna mišljenja.⁶ U njoj se dovodi u pitanje ravnoteža između jezičnih prava manjina i funkcionalne prisutnosti slovačkoga kao državnoga jezika u javnom prostoru.

Zakon o državnom jeziku ima, dakle, svoje zagovornike i kritičare, a rasprave o njegovim učincima i opravdanosti prate ga tijekom cijeloga raz-

⁴ Prema popisu stanovništva iz 2021. godine: 83,82 % slovačka narodnost, 7,75 % mađarska, 1,23 % romska, 0,53 % češka, 0,44 % rusinska, 0,17 % ukrajinska, 0,07 % poljska, 0,06 % njemačka, 0,06 % ruska, 0,05 % vijetnamska, 0,02 % bugarska, 0,02 % hrvatska, 0,02 % moravska, 0,02 % srpska i dr. <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/struktura-obyvatelstva-podla-narodnosti/SR/SK0/SR> (Pristupljeno: 24. VIII. 2025.).

⁵ »Ako građani Republike Slovačke koji pripadaju nacionalnoj manjini i imaju stalno prebivalište u određenoj općini, prema dva uzastopna popisa stanovništva čine najmanje 15 % ukupnoga broja stanovnika te općine, imaju pravo u službenoj komunikaciji u toj općini upotrebljavati jezik svoje manjine.« Moj prijevod teksta iz *Zákona o používaní jazykov národnostných menšín* – hrv.: *Zakon o uporabi jezika nacionalnih manjina* br. 184/1999 Z. z., § 2 st. 1). Treba napomenuti da taj zakon češkomu kao manjinskomu jeziku propisuje poseban status jer određuje: »Uporabu češkoga jezika u službenoj komunikaciji uređuje poseban zakon« (ibid. § 2 st. 9).

⁶ Usp. vijesti na mrežnoj stranici *Ministarstva kulture Republike Slovačke*, s posljednjom aktualizacijom od 30. X. 2024., u mojem prijevodu: »Prijedlog novele Zakona o državnom jeziku ima za cilj učvrstiti položaj slovačkoga jezika, a novčane se kazne ne će odnositi na fizičke osobe.« (<https://www.culture.gov.sk/ministerstvo/medialny-servis/aktuality-ministerstva-kultury/novela-zakona-o-statnom-jazyku-ma-upevniť-postavenie-slovenskeho-jazyka-pokuty-sa-nebudu-tykat-fyzických-osob/>; pristupljeno: 23. VIII. 2025.); vijesti iz raznih e-dnevnikâ, npr. *Pravda* od 25. X. 2024.: »Ministarstvo kulture: Novela Zakona o državnom jeziku ne uvodi kazne za obične građane.« (<https://spravy.pravda.sk/domaci/clanok/728481-ministerstvo-kultury-novela-zakona-o-statnom-jazyku-nezavádza-pokuty-voci-beznym-ludom/>; pristupljeno: 23. VIII. 2025.), *Denník N* od 7. XI. 2024.: »I u svemiru samo na slovačkom? Za Šimkovičkin *Zakon o jeziku* zanima se i mađarsko ministarstvo vanjskih poslova.« (<https://dennikn.sk/4292205/aj-vo-vesmire-iba-po-slovensky-o-simkovicovej-jazykovej-zakon-sa-zaujima-aj-madarske-ministerstvo-zahranicia/>; pristupljeno: 23. VIII. 2025.).

doblja njegova postojanja. Takva kontinuirana javna rasprava može imati pozitivne implikacije jer omogućuje dinamično praćenje, dopunjavanje, prilagodbu i bolju primjenu zakonskoga teksta. To uključuje i pojačani međunarodni nadzor, s obzirom na to da je Slovačka bila jedna od prvih slavenskih zemalja koja je formalno regulirala državnu jezičnu politiku putem posebnoga zakona. Rasprave omogućuju usavršavanje zakonskoga teksta i pridonose razotkrivanju i otklanjanju njegovih nedostataka. Cilj je ovoga rada upoznati hrvatskoga čitatelja s aktualnim sadržajem *Zakona* (vidi prilog), prikazati povijesni kontekst i suvremenu situaciju u Slovačkoj u kojoj je *Zakon* na snazi već trideset godina, opisati djelovanje nadzornih i savjetodavnih tijela nadležnih za *Zakon* te pružiti djelomičan uvid u njegovu provedbu u praksi.

2. Iz povijesti usvajanja *Zakona o državnom jeziku*

O zakonskoj regulaciji uporabe i zaštite slovačkoga jezika počelo se raspravljati odmah nakon rušenja socijalističkoga režima u studenom 1989. godine.⁷ Tema je otvorena već u ožujku 1990. na skupštini predstavnika lokalnih ograna *Matice slovačke* na području s nacionalno miješanim stanovništvom u naselju *Šurany*, na kojoj je podnesen zahtjev o proglašenju zakona o slovačkom kao državnom jeziku u Slovačkoj. Tu ideju poduprli su u predizbornom vremenu svi važniji politički subjekti. Matica slovačka prihvatila se u suradnji s jezikoslovcima i nekim građanskim inicijativama legislativne izrade prijedloga zakona, a u srpnju 1990. godine ideju jezičnoga zakona podržalo je 82 % stanovništva Slovačke, kako navodi Ján Kačala (Kačala 1998:72). Slovački parlament je 25. listopada 1990. godine odbacio Matičinu inačicu zakona o slovačkom kao *državnom jeziku*, a nakon burne rasprave usvojio je Vladinu inačicu pod naslovom *Zakon o službenom jeziku u Republici Slovačkoj*⁸ u kojoj se upravo državno- i narodnointegrativno usmjerenje Matičina prijedloga nije uzimalo u obzir (ibid.).

Bitnu promjenu u zakonskom položaju slovačkoga jezika donosi dvije godine poslije *Ustav Republike Slovačke* od 1. rujna 1992.⁹ Njime se mijenja odnos prema češkomu jeziku s kojim je slovački prema ustavnom zako-

⁷ Prvi put je prijedlog deklarativnoga zakona o slovačkom jeziku kao državnom jeziku predložio Jozef Ružička još 1968. godine (o tome usp. Horecký 1990). Taj Ružičkin prijedlog 1968. godine nije bio prihvaćen, a Ružička je kao njegov inicijator bio stručno i politički sankcioniran (Rendár 2014:59).

⁸ *Zákon Slovenskej národnej rady z 25. októbra 1990 o úradnom jazyku v Slovenskej republike*, č. 428/1990 Zb.

⁹ *Ústava Slovenskej republiky*, č. 460/1992 Zb.

nu iz 1968. godine¹⁰ (ali i prema *Zakonu o službenom jeziku* iz 1990.) bio na cijelom području bivše čehoslovačke federacije ravnopravan. Prema novomu *Ustavu* (1992.) češki dobiva status manjinskoga jezika, a slovački postaje *državnim jezikom* u Slovačkoj koja se osamostalila 1. siječnja 1993.: »Na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk« – hrv.: »Na teritoriju Republike Slovačke državnim jezikom jest slovački jezik« (*Ustav Republike Slovačke*, br. 460/1992 Zb., čl. 6 (1)). Pojam *državni jezik* (slov.: *štátny jazyk*) zamijenio je, dakle, pojam *službeni jezik* (slov.: *úradný jazyk*) iz *Zakona o službenom jeziku* iz 1990.

Zbog neusklađenosti *Zakona o službenom jeziku* (1990.) s *Ustavom* (1992.) Ministarstvo kulture Republike Slovačke izradilo je novi prijedlog jezičnoga zakona koji je slovački parlament (*Národná rada Slovenskej republiky*) usvojio 15. studenoga 1995. pod naslovom *Zakon o državnom jeziku Republike Slovačke* (br. 270/1995 Z. z.). Tim je *Zakonom* određeno da državni jezik ima prednost pred ostalim jezicima na području Republike Slovačke, što je izazvalo nove napetosti u slovačko-mađarskim odnosima, a koji su i do tada bili već poprilično komplicirani i rješavani pod nadzorom međunarodne zajednice koordinirano i kompromisno Sporazumom između Slovačke i Mađarske potpisanom u Parizu 19. ožujka 1995.,¹¹ tj. kratko prije proglašenja *Zakona o državnom jeziku*.

Zbog oštre medijske kritike i kampanje koja se vodila protiv *Zakona*, šira međunarodna javnost bila je o njem iscrpno (dez)informirana. Glavna točka kritike odnosila se na jezična prava nacionalnih manjina koja u *Zakonu* nisu bila dovoljno osigurana ni opisana. To se nadoknadilo uvođenjem posebnoga *Zakona o uporabi jezika nacionalnih manjina* 1999. godine.¹² Posebni propisi vrijede i za uporabu liturgijskih jezika koji su regulirani *Zakonom o slobodi vjeroispovijesti i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica* iz 1991. godine.¹³

Od proglašenja 1995. slovački se jezični zakon nekoliko puta dopunjavao i mijenjao. Jedna od najkritiziranijih promjena uvedena je 2009. godine. O njoj se vodila negativna kampanja, i to mnogo intenzivnije nego 1995. Mađarska manjina ponovno se osjećala ugroženom, iako je u međuvremenu u Slovačkoj stupio na snagu *Zakon o uporabi jezika nacionalnih*

¹⁰ Češ.: *Ústavní zákon o československé federaci*, č. 77/1968 Sb.

¹¹ Usp. o tome npr. <https://zurnal.pravda.sk/esej/clanok/744911-vyznamna-slovensko-madarska-zmluva-ma-uz-tridsat-rokov-bez-obojsstrannych-kompromisov-by-neexistovala/> (Pristupljeno: 31. VII. 2025.).

¹² *Zákon o používaní jazykov národnostných menšín*, č. 184/1999 Z. z.

¹³ *Zákon o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností*, č. 308/1991 Zb.

manjina (1999.). Promjene jezičnoga zakona iz 2009. konkretiziraju i eksplicitno određuju područja u kojima se *Zakon* primjenjuje, i to u odnosu na državna tijela, tijela lokalne samouprave, druga tijela javne uprave, pravne osobe, itd. U školama nacionalnih manjina koje su dio pedagoške dokumentacije već vodile dvojezično, nakon promjene iz 2009. mora se dvojezično voditi cijela dokumentacija. Konkretizirala se i naredba o tisku brošura koje informiraju o kulturnim aktivnostima tako da državni jezik mora biti na prvom mjestu, a tek nakon njega isti tekst na stranom jeziku. Ponovno se uvela novčana kazna od 100 do 5000 EUR za nepridržavanje *Zakona*, koja je 1999. bila izostavljena, a daljnjom zakonskom promjenom iz 2011. prepolovljena je na aktualnih 50 do 2500 EUR.¹⁴ Na drugoj strani, prema novoj inačici *Zakona* iz 2009. više nije bilo potrebno prevoditi na državni jezik emisije na lokalnim i regionalnim radijskim postajama koje su određene za nacionalne manjine. Jedina potpuno nova regulacija u *Zakonu* iz 2009. bila je obveza izraditi natpise na spomenicima i spomen-pločama tako da državni jezik bude na prvom mjestu, a na drugom mjestu drugi jezik odnosno jezici.

Međunarodna kampanja i mobilizacija protiv tih promjena vodila se u vrijeme tada pooštrenih bilateralnih slovačko-mađarskih odnosa. Time se unutarnji konflikt prenio na europsku razinu. Mnogobrojne pritužbe mađarske manjine i mađarskih zastupnika u Vijeću EU-a potaknule su da se u europskim zemljama razvije općenita rasprava o pravima manjina u EU. Mrežni češki dnevnik *iDnes.cz* obavještava o zbivanjima u Slovačkoj u vezi s prijedlogom promjene jezičnoga zakona koji je stupio na snagu 1. rujna 2009. ovako: »zbog jezičnoga zakona Mađari se tužili na Slovačku u Europskoj uniji i u Bijeloj kući.« Prema njima Ficova vlada koristi »tiranške, protumađarske, netolerantne i diskriminacijske metode« (*iDNES.cz*; 1.IX.2009.); »Na nogometnom stadionu u južnoslovačkoj Dunajskoj Stredi na prosvjedu protiv sporne promjene zakona za zaštitu slovačkoga, koja je danas stupila na snagu, okupilo se gotovo četiri tisuće ljudi. Akciju je organizirala opozicijska Stranka mađarske koalicije. [...] Sudeći prema registracijskim oznakama automobila, došli su ju podržati i ljudi iz Mađarske, Rumunjske i Ukrajine.« (*iDNES.cz*; 1. IX. 2009.).

Slijedom takvih događanja slovački jezični zakon i kompleksna slovačka jezična politika u odnosu na jezična prava manjina postali su predmetom provjere i kritike raznih međunarodnih povjerenstava. Rezultat tih analiza s obzirom na međunarodne standarde opisan je 2009. u medijskom prostoru ovako: »Slovački jezični zakon je u redu, izjavio je povjere-

¹⁴ Zakonskom promjenom iz 2011. godine dopunjava se i mijenja više odredaba u jezičnom zakonu, među ostalim i neke odredbe amandmana iz 2009. godine.

nik Europske unije. Jezični zakon koji su Mađari kritizirali nije u sukobu s pravom Europske unije, naveo je povjerenik Europske unije za višejezičnost Leonard Orban nakon susreta sa šefom slovačke diplomacije Miroslavom Lajčákom.« (*iDNES.cz*; 14. IX. 2009.).

Za potrebe češkoga parlamenta Jan Andrlík (2009)¹⁵ vrlo je iscrpno analizirao promjenu slovačkoga jezičnoga zakona iz 2009. i njegov utjecaj na slovačku jezičnu politiku vezanu uz jezična prava manjina i s obzirom na međunarodne standarde, te usporedio slovačku situaciju s jezičnim zakonom i jezičnom politikom u Litvi. Njegova usporedba pokazuje da je litavski jezični zakon, koji je donesen kada i slovački (1995.), puno rigorozniji i ujedno nedorečeniji nego slovački. J. Andrlík dolazi do zaključka da slovački jezični zakon, kada se sagledava kroz međunarodno ugovorene obveze o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina koje najaktualnije u europskom mjerilu izražava *Okvirna konvencija za zaštitu manjina* (Strasbourg, 1995., na snazi od 1998.), ne donosi nijedan propis koji bi kršio tu konvenciju. J. Andrlík potvrđuje stajalište Visokoga povjerenika OSCE-a¹⁶ za nacionalne manjine Knuta Vollebaeka, koji je svojedobno također propitivao slovački jezični zakon i njegove promjene te ustanovio da je *Zakon* u skladu s međunarodnim standardima i da ne krši obveze koje je Slovačka preuzela ratifikacijom *Okvirne konvencije za zaštitu manjina*.

Usporedba slovačke i litavske jezične legislative uvjerljivo dokazuje da je slovačka “puno velikodušnija” u širini jezičnih prava koje nudi pripadnicima nacionalnih manjina (Andrlík 2009). Andrlík zaključuje da analiza

¹⁵ Te smo češke izvore naveli već u ranijem radu (usp. Grčević 2017). Namjerno smo odabrali češke, a ne slovačke izvore (npr. češki internetski dnevnik *iDNES.cz*) kako bismo dobili objektivniju sliku. O dezinformiranju putem medija u kontekstu amandmana *Zakona o državnom jeziku* iz 2009. pisao je student slovakistike u Zagrebu Balázs Csernensky iz Mađarske u svojem diplomskom radu *Slovenský jazykový zákon vo svete médií – na príklade slovenskej a maďarskej tlače* (hrv.: *Slovački jezični zakon u svijetu medija – na primjeru slovačkog i mađarskog dnevnog tiska*). U radu je detaljno analizirao politički diskurs u dvama slovačkim dnevnicima (*SME* i *Pravda*) te u dvama mađarskim dnevnicima (*Magyar Nemzet* i *Népszabadság*), pri čemu je došao do zanimljivih rezultata. Njegovo istraživanje pokazuje da je cilj jezično-stilskih sredstava koje su koristili novinari bio poticanje negativnih emocija kod čitatelja, poput straha, zabrinutosti ili ljutnje. Kada je riječ o uporabi atributa povezanih sa *Zakonom*, može se ustvrditi da su mađarske novine taj njima očigledno neželjeni *Zakon* imenovala znatno raznolikije i emotivnije. Csernensky ukazuje na narušenu objektivnost, točnost, provjerljivost i pouzdanost objavljenih informacija, koje su u većini slučajeva bile posredovane u skladu s političkom i nacionalnom orijentacijom analiziranih medija. Njegovo je istraživanje potvrdilo da su novinari događaje prikazivali kroz izrazito gust politički i ideološki filter, da su sami doprinijeli stvaranju kontroverzi oko *Zakona* i time snosili odgovornost za oblikovanje negativnog javnog mnijenja (usp. Csernensky 2012).

¹⁶ OSCE = Organization for Security and Co-operation in Europe.

i usporedba jezične politike obiju država i relevantnoga izvješća ekspertnih skupina međunarodnih organizacija dokazuju viši standard jezičnih prava pripadnika nacionalnih manjina u Slovačkoj, a da su jezična prava mađarske manjine u Slovačkoj u vezi s prihvatanjem promjene *Zakona* bila izrazito politiziranja na međunarodnoj razini nego lošija pravna situacija poljske manjine u Litvi. S obzirom na to očito je, tvrdi Andrlík, kakvu važnu ulogu u političkom aktivizmu imaju manjinske matične države. Naravno, taj rezultat o slovačkom jezičnom zakonu i jezičnoj politici nije toliko poznat javnosti, jer se o njemu u medijima nije puno pisalo. Slovački jezični zakon i njegova promjena iz 2009. izgubili su nakon takvih rezultata mnogobrojnih analiza svoju medijsku “zanimljivost” na određeno vrijeme (o tome usp. Grčević 2017).

Posljednja aktualizacija jezičnoga zakona provedena je 2022. godine. Rasprava o predstojećem amandmanu *Zakona*, koji predlaže Ministarstvo kulture Republike Slovačke, vodi se od 2024. godine.

3. O strukturi *Zakona o državnom jeziku*

Prvotna inačica *Zakona* iz 1995. godine imala je svega 13 paragrafa.¹⁷ Paragrafom 13 završava i sadašnja inačica, no ona je u međuvremenu dopunjena paragrafima kao što su § 3a, § 9a, § 11a, § 11b i § 11c kao i novim stavcima u pojedinim paragrafima. Tako se zakonski tekst od 1995. godine do danas udvostručio, s 2.053 riječi na 4.227 riječi odnosno s 12.386 znakova (bez razmaka) na 23.974 znakova. Njegov današnji oblik rezultat je brojnih rasprava, traženja rješenja i kompromisa za postojeće problematične situacije, ali i novih jezičnih i političko-društvenih utjecaja koji proizlaze iz prakse te dopuna i pojašnjavanja zakonskoga teksta u tridesetogodišnjem razdoblju.

Prvi paragraf *Zakona* sadržava odredbu o položaju slovačkoga jezika kao državnoga jezika Republike Slovačke i određuje njegovu prednost pred ostalim jezicima na čitavom području države. U njemu se također ističe posebna regulacija liturgijskih i manjinskih jezika. U drugom paragrafu *Zakon* propisuje obvezu državnih tijela da osiguraju takve uvjete da svaki građanin države može usvojiti i rabiti slovački jezik. Država je također dužna skrbiti o znanstvenom istraživanju državnoga jezika, istraživanju mjesnih i socijalnih govora te o kodifikaciji državnoga jezika.

U paragrafima 3 do 8 određuje se uporaba državnoga jezika, uvijek u odnosu na manjinska prava: u službenoj komunikaciji odnosno u radu dr-

¹⁷ Slovački *paragraf* odgovara *članku* u hrvatskim zakonima.

žavnih tijela, tijela lokalne samouprave itd. (§ 3), te na području zemljopisnih naziva (§ 3a), u školstvu (§ 4), u radijskim i televizijskim programima, pri objavljivanju obavijesti putem mjesnoga razglasa, u izdavanju prigodnih kulturnih publikacija te pri uporabi jezika na kulturnim i odgojno-obrazovnim događanjima, na spomenicima, spomen-obilježjima ili spomen-pločama (§ 5), u oružanim snagama, oružanim postrojbama i vatrogasnim postrojbama (§ 6), u sudskom postupku, upravnom postupku i postupcima pred tijelima kaznenoga progona (§ 7), u ostalim područjima javne komunikacije kao što su zaštita potrošača, rad zdravstvenih ustanova i ustanova socijalne skrbi, tehničke norme, javno dostupni natpisi, reklame i informacije namijenjene javnosti (§ 8).

Paragraf 9 sadržava odredbe o nadzoru nad provedbom Zakona te mogućnosti izricanja novčanih kazni (od 50 do 2.500 eura) u slučaju njegova kršenja (§ 9a) koje su u nadležnosti Ministarstva kulture Republike Slovačke. Paragraf 10 određuje da je Ministarstvo kulture dužno svake dvije godine podnositi Vladi Republike Slovačke izvješće o stanju uporabe državnoga jezika. Ostali paragrafi *Zakona* sadrže zajedničke, prijelazne i ukidajuće odredbe te datum njegova stupanja na snagu.

Slovački *Zakon o državnom jeziku* iz 1995. godine dostupan je i u engleskom prijevodu na službenoj mrežnoj stranici Ministarstva kulture Republike Slovačke.¹⁸ Hrvatski prijevod prvotne verzije *Zakona* iz 1995. godine bio je prvi put objavljen u *Hrvatskom slovu* 1996. godine, a isti tekst ponovno i u jezikoslovnom časopisu *Riječ* 2001. godine. Budući da je *Zakon* posljednjih 30 godina više puta mijenjan i dopunjavan, u prilogu ovoga rada donosimo hrvatski prijevod najnovije inačice slovačkoga *Zakona o državnom jeziku* iz *Zbirke zakona Republike Slovačke*.¹⁹

4. Ministarstvo kulture Republike Slovačke i skrb o državnom jeziku

Ministarstvo kulture Republike Slovačke središnje je tijelo državne uprave mjerodavno za državni jezik prema *Zakonu o organizaciji rada Vlade i organizaciji središnje državne uprave*.²⁰ Unutar Ministarstva postoji orga-

¹⁸ *Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky*; <https://www.culture.gov.sk/> (Pristupljeno: 31. VII. 2025.); moramo napomenuti da ovdje u vrijeme našeg pristupa stranici nije bila navedena sasvim aktualizirana inačica zakona.

¹⁹ *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*; <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/270/20220801> (Pristupljeno: 1. VIII. 2025.).

²⁰ *Zákon o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy*, č. 575/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov.

nizacijska jedinica *Odjel za državni jezik sekcije za kulturnu baštinu i državni jezik*²¹ koji je zadužen za provedbu ključnih zadaća državne politike u odnosu na državni jezik, uključujući njegovu zaštitu, promicanje i razvoj te organiziranje aktivnosti usmjerenih na podizanje razine uporabe državnoga jezika u praksi.

Na mrežnim stranicama Ministarstva kulture dostupan je cjelovit pregled mjera koje je to ministarstvo tijekom posljednja tri desetljeća poduzimalo radi utjecaja na razvoj i položaj slovačkoga jezika u Slovačkoj. Javnosti su dostupni svi zakoni i podzakonski akti koji se odnose na državni jezik (ili drugi propisi koje je izradilo odnosno proglasilo Ministarstvo kulture i odobrila Vlada Republike Slovačke). Osim zakonskih tekstova među dostupnim dokumentima nalaze se npr.: *Načela Vlade Republike Slovačke o Zakonu o državnom jeziku* od 16. prosinca 2009., *Koncepcija skrbi za državni jezik* od 14. veljače 2001., *Mjere u području državnoga jezika* iz 2007. godine, *Kodificirani oblik državnoga jezika – kodifikacijski priručnici* iz 2021. godine, *Metodska uputa za imenovanje ulica i javnih površina* iz 2021. godine, *Metodska uputa za poštivanje Zakona o državnom jeziku u području oglašivanja* iz 2021. godine, priručnik o slovačkom književnom jeziku za zaposlenike državne uprave s naslovom *Slovački jezik u našem životu* iz 2020. godine. Ti dokumenti predstavljaju rezultat dugogodišnjega djelovanja državnih tijela u suradnji s jezikoslovnim i drugim ustanovama. Primjerice, 1999. godine potpisan je sporazum o suradnji između Ministarstva kulture i Slovačke akademije znanosti (slov.: *Slovenská akadémia vied*) te o suradnji Ministarstva sa Slovačkom trgovačkom inspekcijom (slov.: *Slovenská obchodná inšpekcia*).

Kao savjetodavno tijelo ministra kulture za područje državnoga jezika djeluje već od 1996. god. *Središnje jezično vijeće* (slov.: *Ústredná jazyková rada*), u kojem su zastupljeni jezikoslovci s različitih slovakističkih ustanova te stručnjaci na području terminologije i jezične kulture. Popis njihovih imena i statut/poslovnik Vijeća, njegova struktura i opis njegova djelovanja dostupni su također na mrežnoj stranici Ministarstva kulture. U prilogu *Šestoga. izvješća o stanju uporabe državnoga jezika na teritoriju Slovačke* (o izvješćima usp. niže) objavljen je sastav *Središnjega jezičnoga vijeća* koji je odredila ministrica kulture Republike Slovačke Natália Milanová 15. ožujka 2021.: predsjednica Vijeća Gabriela Múcsková iz Jezikoslovnoga instituta Ľ. Štúra Slovačke akademije znanosti u Bratislavi, potpredsjednik Ján Kačala s Katedre za slovački jezik i književnost na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta Komenskoga u Bratislavi i daljnjih 9 članova vijeća: Ingrid Cíbková s Katedre za anglistiku i amerikanistiku na Filo-

²¹ Odbor štátneho jazyka sekcie kultúrneho dedičstva a štátneho jazyka.

zofskom fakultetu Sveučilišta sv. Ćirila i Metoda u Trnavi, Juraj Glovňa s Katedre za slovački jezik i književnost na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Konstantina Filozofa u Nitri, Viera Kováčová s Katedre za slovački jezik i književnost na Filozofskom fakultetu Katoličkoga sveučilišta u Ružomberku, Lucia Molnár Satinská iz Jezikoslovnoga instituta Ľ. Štúra Slovačke akademije znanosti u Bratislavi, Marianna Sedláková s Katedre za slovakistiku, slavenske filologije i komunikaciju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Pavla Jozefa Šafárika u Košicama, Daniela Slančová iz Instituta slovakistike i medijalnih studija na Filozofskom fakultetu Prešovskoga sveučilišta u Prešovu, Oľga Skorecová iz Odjela za državni jezik pri Ministarstvu kulture Republike Slovačke u Bratislavi, Lujza Urbancová s Katedre za slovački jezik i komunikaciju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Mateja Bela u Banskjoj Bystrici i Jaroslav Vlnka s Katedre za slovački jezik i književnost na Pedagoškom fakultetu Sveučilišta J. Selyeja u Komárnu.

Javno su dostupni i podatci vezani uz djelovanje *Terminološkoga povjerenstva* koje je savjetodavno tijelo ministra kulture u području normiranja stručnoga nazivlja slovačkoga jezika i *Kalendarskoga povjerenstva*, savjetodavnoga tijela ministra kulture za osobna imena u slovačkim kalendarima. Potonje povjerenstvo odlučuje o (ne)uvrštavanju novih imena u službeni kalendar²² prema načelima koja su donesena na prvoj sjednici povjerenstva u lipnju 2016. godine. Načela za uvrštavanje osobnih (krsnih) imena u kalendar, kao npr. usklađenost s pravopisnom normom slovačkoga jezika, ukorijenjenost pojedinih imena u domaćoj i europskoj tradiciji ili njihova učestalost u stanovništvu objavljena su zajedno sa službenim kalendarom za 2024. godinu na stranicama Ministarstva kulture.²³

Naziv *državni jezik* (engl. *state language*) koji se nalazi u naslovu *Zakona o državnom jeziku* definiralo je i potvrdilo *Terminološko povjerenstvo* ovim riječima: »Jezik javne uporabe koji se na određenom državnom području rabi kao obvezatan; na području Republike Slovačke državni je jezik slovački jezik.« (slov.: »Jazyk verejného styku používaný na vymedzenom štátnom území ako záväzný; na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk.«).²⁴

²² Slovačka ima neovisno o crkvenom kalendaru svoj kalendar s osobnim imenima. Svaki dan u godini slavi se imendan osoba s tim imenom.

²³ Načela za uvrštavanje osobnih (krsnih) imena u kalendar: <https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/03/Zasady-aktualizovane-novy-bod-c.-5-na-web.pdf> (Pristupljeno: 25. VIII. 2025.). Službeni kalendar za 2024. godinu: https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/03/Oficialne_kalendarium_2024.pdf (Pristupljeno: 25. VIII. 2025.).

²⁴ https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2019/12/Uznesenie_Terminologickej_komisie_MK_SR.pdf (Pristupljeno: 25. VIII. 2025.).

Na javno dostupnom popisu nazivâ s engleskim istovrijednicama koje je *Terminološko povjerenstvo* odobrilo 2. lipnja 2016. navedeni su i definirani osim gore spomenutoga naziva *državni jezik* još i drugi nazivi kao *geografický názov* (geographical name), *jazyková kultúra* (language culture), *jazyková norma* (linguistic norm), *kodifikácia* (codification), *kodifikačná príručka* (codification manual) i *kodifikovaná podoba štátneho jazyka* (codified form of the state language). U definiciji potonjega naziva piše da »kodificirani oblik državnoga jezika odobrava Ministarstvo kulture Republike Slovačke« (ibid.).

Proглаšenje kodifikacijskih priručnika slovačkoga književnoga jezika također je u nadležnosti Ministarstva kulture (*Zakon o državnom jeziku*, br. 270/1995, Z. z., § 2 st. 2). Prije nego što se neko djelo proglasi kodifikacijskim priručnikom, mora proći procjenu povjerenstva koje djeluje pri *Jezičkoslovnom institutu Ľudovíta Štúra Slovačke akademije znanosti*²⁵ i *Središnjega jezičnoga vijeća*. Kao kodifikacijski priručnici odobrena su 2021. godine četiri jezičkoslovna djela:²⁶

a) Kolektiv autorov: *Pravidlá slovenského pravopisu*. Bratislava, Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 4. vydanie 2013,

b) Kačala, J.; Pisárčiková, M.; Považaj, M. a kolektiv: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Martin, Vydavateľstvo Matice slovenskej, 5. vydanie 2020,

c) Kráľ, A.: *Pravidlá slovenskej výslovnosti*. Martin, Matica slovenská, 2. vydanie 2009,

d) Ružička, J. a kolektiv: *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1966.

Na stranici Ministarstva kulture dostupna su i sva *izvješća o stanju uporabe državnoga jezika* koja je Ministarstvo kulture dužno podnositi Vladi Republike Slovačke, zajedno s odlukama Vlade vezanima uz ta izvješća. U izradbu izvješća Ministarstvo kulture uključuje znanstveno-istraživačke, obrazovne i kulturne ustanove, kao i tijela javne uprave te druge institucije koje obavljaju nadzor nad uporabom državnoga jezika. Od 2012. godine svake je dvije godine – kao što je *Zakonom* propisano – izrađeno i objavljeno ukupno šest izvješća.²⁷ Posljednje šesto izvješće je iz 2022. godine, a evaluacija se odnosi na razdoblje od 1. listopada 2019. do 30. rujna 2021. U

²⁵ *Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied*: <https://www.juls.savba.sk/> (Pristupljeno: 1. VIII.2 025.).

²⁶ https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2019/12/kodifikovana-podoba-vyhlasenie-2021_.pdf (Pristupljeno: 25. VIII. 2025.).

²⁷ <https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/statny-jazyk-narodnostne-men-siny-a-zahranicni-slovaci/statny-jazyk/spravy-o-stave-pouzivania-statneho-jazyka-na-uzemi-sr/> (Pristupljeno: 6. VIII. 2025.).

izvješću se prikazuje razina poznavanja i uporabe slovačkoga književnoga jezika u više područja javnoga života (državna uprava, zaštita potrošača, školstvo, pravosuđe, medijski sektor itd.), bilježe se trendovi u području jezične politike, prati se provedba mjera za otklanjanje negativnih pojava u uporabi državnoga jezika te se predlažu nova rješenja u skladu s međunarodnom praksom. Odluka Vlade Republike Slovačke koja se odnosi na šesto izvješće Ministarstva kulture sadrži odobrenje izvješća, naloge i preporuke. Primjerice, Vlada Republike Slovačke nalaže ministrici kulture organizirati konferenciju povodom Međunarodnoga dana materinskoga jezika svake godine u mjesecu veljači; pokrenuti postupak pripreme, obrade i objave novoga ažuriranoga izdanja temeljnoga kodifikacijskoga priručnika *Morfologija* (Izdavač: Slovačka akademija znanosti, 1966.) do 30. studenoga 2023.; pokrenuti postupak digitalizacije petoga izdanja temeljnoga kodifikacijskoga priručnika *Kratki rječnik slovačkoga jezika* i njegovo stvarljanje na raspolaganje široj i stručnoj javnosti do 31. listopada 2023. i pokrenuti uspostavu mehanizma za kontinuirano financiranje Slovačke terminološke baze podataka do 30. lipnja 2023.; ministru školstva, znanosti, istraživanja i sporta Vlada nalaže donijeti mjere za provedbu preporuka u resoru školstva koje su predložene u šestom izvješću o stanju uporabe državnoga jezika na području Republike Slovačke do 30. lipnja 2023. i donijeti mjere za novo postavljanje sustava vrjednovanja publikacijske djelatnosti zaposlenika visokih učilišta i znanstvenih ustanova, tako da se potiče (vrjednosno izjednačuje) objavljivanje na državnom jeziku do 30. lipnja 2023.

5. Primjena Zakona o državnom jeziku

Zakon o državnom jeziku Republike Slovačke u načelu se uglavnom poštuje, no u praksi se ne provodi u svim segmentima uvijek dosljedno, što ovisi o različitim čimbenicima. To ćemo oprimjeriti s pomoću paragrafa 3a i paragrafa 8. Dok se paragraf 3a općenito poštuje na cijelom području Republike Slovačke, to se za paragraf 8 ne može reći, njegovo je poštivanje uglavnom selektivno.

5.1. Primjena paragrafa 3a

Paragraf 3a (usp. u prilogu), koji je u zakonski tekst naknadno uveden, propisuje obvezu uporabe državnoga jezika u zemljopisnim nazivima (općina i njihovih dijelova, ulica i drugih javnih površina, itd.) i u službenim kartografskim djelima, uključujući katastarske karte. Pri tome se *Zakon* poziva na druge zakone kao *Zakon o lokalnoj samoupravi*, *Zakon o geo-*

deziji i kartografiji i Zakon o uporabi jezika nacionalnih manjina u kojim se dopušta i uporaba manjinskih jezika za zemljopisne nazive i to u općinama u kojima manjina čini najmanje 15 % stanovništva (postotak je spušten u korist manjina s prvotnih 20 % na današnjih 15 %).

Na službenim zemljovidima, poput onih koje izdaje Ured za geodeziju, kartografiju i katastar Republike Slovačke, upotrebljavaju se isključivo slovački nazivi, što znači da se *Zakon* formalno poštuje. Nazivi općina, ulica i javnih površina navode se također na slovačkom jeziku u svim službenim dokumentima, pločama i registrima.

U skladu sa *Zakonom* poštuju se i iznimke, posebice glede *Zakona o uporabi jezika nacionalnih manjina*. U općinama s mađarskom, rusinskom ili ukrajinskom manjinom postoje dvojezične ploče (npr. *Komárno*, *Pribeta*, *Šamorín* na mađarskom jeziku, *Letanovce* na romskom jeziku, *Rokytno pri Humennom* na rusinskom), na istoku Slovačke čak i trojezične ploče (npr. *Čukalovce* na rusinskom i na ukrajinskom jeziku, pri čemu su nazivi na manjinskim jezicima u ovom slučaju istovjetni). Prvotno su ploče s nazivima na manjinskom jeziku bile manje, s plavom pozadinom i manjim pismom (vidi Slike 1: Stare dvojezične ploče), od 2018. godine bile su postupno uvedene ploče istih dimenzija i s istom bijelom pozadinom kao ploče s nazivima na državnom jeziku, razlikuju se samo bojom okvira. Sami nazivi pisani su različito, neki istom veličinom slova, a neki manjim slovima na jeziku manjine (vidi Slike 2: Nove dvojezične ploče). Prva slika novih dvojezičnih ploča predstavlja prvu takvu ploču (iz veljače 2018. godine). Na njoj tadašnji ministar prometa i graditeljstva Republike Slovačke Árpád Érsek drži ploču s mađarskim nazivom *Somorja* i prezentira ju kao uzorak novih dvojezičnih ploča namijenjenih područjima s nacionalnim manjinama.

Slika 1. Stare dvojezične ploče u Slovačkoj.

Slika 2. Nove dvojezične ploče u Slovačkoj.

Zaključno se može reći da se paragraf 3a u praksi poštuje, osobito u službenim prilikama (zemljovid, registri, katastar), kršenja su rijetka i obično neformalne naravi (npr. lokalni letci na kojima su zemljopisni nazivi navedeni isključivo na jeziku manjine). Uporaba jezika nacionalnih manjina regulirana je *Zakonom o uporabi jezika nacionalnih manjina*. Javni natpisi ispisuju se na jeziku manjine ispod natpisa na državnom jeziku istom veličinom slova. Samo rijetko se zna dogoditi da jedna od dviju ploča nestane, uglavnom ona na državnom jeziku. Primjerice, 2018. godine u jednom naselju s mađarskom većinom postavili su mještani ploču na ulazu u naselje s imenom naselja samo na mađarskom jeziku. Nakon što je Ministarstvo kulture zatražilo uklanjanje zbog neusklađenosti sa *Zakonom*, ploča je bila uklonjena. Novčana kazna nije izrečena jer ploču nije postavila lokalna uprava.

U javnim raspravama neke manjinske inicijative zalažu se za proširenje dvojezičnosti ispod sadašnjega praga od 15 %, dok druge ističu da je riječ o nepotrebnom trošku, osobito u slučajevima u kojima su nazivi/imena na oba jezika istovjetni. Neki pak u tim raspravama reagiraju s humorom kao

što pokazuje sljedeći internetski meme²⁸ (vidi Sliku 3) kojim se reagira na posljednju promjenu dvojezičnih ploča gore spomenutoga ministra prometa i graditeljstva i u kojem se prikazuje mogući budući razvoj dvojezičnih ploča u Slovačkoj. Nakon što su se ploče sa zemljopisnim imenom na državnom i manjinskom jeziku u realnosti ujednačile po veličini, u sljedećem koraku meme mijenja redoslijed jezika i mađarsko ime koje se nalazi na vrhu ispisuje većim slovima nego što je slovačko ime na manjoj ploči ispod (kakva se prije rabila za manjinska imena). U konačnici ploča sa slovačkim imenom nestaje, a zamjenjuje ju mađarska državna zastava koju na lažiranoj slici drži ministar prometa i graditeljstva.

Slika 3. Internetski meme o mogućem budućem razvoju u postavljanju dvojezičnih ploča.

²⁸ Preuzeto: <https://filmstudio.blog.pravda.sk/2018/09/08/madarizacia-slovenska-pokracuje/?print> (Pristupljeno: 5. VIII. 2025.).

5.2. Primjena paragrafa 8

Paragraf 8 (usp. u prilogu) sadrži sedam stavaka koji propisuju uporabu državnoga jezika u različitim područjima. Oni se odnose na zaštitu potrošača, rad zdravstvenih ustanova i ustanova socijalne skrbi, tehničke norme, javno dostupne natpise, reklame i informacije namijenjene javnosti. Obveza označavanja sadržaja domaćih i uvoznih proizvoda, navođenja jamstvenih uvjeta, uputa za uporabu proizvoda, hrane, lijekova i drugih informacija za potrošače na državnom jeziku proizlazi iz stavka 1. Radi zaštite zdravlja te očuvanja sigurnosti i temeljnih prava potrošača redovito se provodi nadzor nad ispunjavanjem obveze navođenja informacija na državnom jeziku. U šestom izvješću iz 2022. o stanju uporabe državnoga jezika koje je Ministarstvo kulture podnijelo Vladi Republike Slovačke (str. 30–33)²⁹ ispisane su prijave građana upućene Ministarstvu kulture kao i rezultati nadzora drugih tijela, npr. *Slovačke trgovačke inspekcije* koja nadzire uporabu državnoga jezika u pisanim informacijama namijenjenima potrošaču. Potonja je u opisanom razdoblju dobila 64 prijava građana, a provela je 7.419 inspekcijskih nadzora, od čega je bilo utvrđeno 785 nepravilnosti pri označavanju proizvoda (npr. tekstila i obuće, igračaka, sportske opreme, elektronike i kućanskih uređaja, opreme za kućne ljubimce i vrtlarstvo, itd.) bez priloženih uputa za uporabu, nepotpune ili nedostadne informacije u priloženim uputama odnosno s uputama dostupnima isključivo na stranim jezicima. Problemi se najčešće javljaju pri uvozu robe iz Azije ili s manjim internetskim trgovinama. Do otklanjanja nepravilnosti prodaja proizvoda bila je obustavljena.

Slično su opisani i rezultati nadzora *Državne veterinarske i prehrambene uprave Republike Slovačke* koja provodi nadzor nad označivanjem hrane na državnom jeziku, *Državnoga zavoda za kontrolu lijekova* koji provodi nadzor nad provedbom obveze pružanja informacija korisnicima lijekova i medicinskih proizvoda na državnome jeziku, *Ureda za javno zdravstvo Slovačke Republike* koji provodi državni zdravstveni nadzor nad kozmetičkim proizvodima i *Zavoda za državnu kontrolu veterinarskih biopreparata i lijekova* koji provodi nadzor svih dokumenata u postupku izdavanja odluka o registraciji veterinarskih lijekova kao i u postupcima izmjene, produljenja, prijenosa ili ukidanja registracije.

Primjena zakonskoga propisa iz stavka 1. dobro se nadzire i u praksi uglavnom poštuje. Kao primjer navodimo jedan omiljeni prehrambeni produkt džema od jagode marke *Maribel* iz Lidl. U Njemačkoj je ozna-

²⁹ <https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2024/09/Sprava-o-stave-pouzivania-statneho-jazyka-na-uzemi-SR.pdf> (Pristupljeno: 23. VIII. 2025.).

čen na njemačkome »Erdbeer«, u Slovačkoj se može kupiti kao »Jahodový džem«. U Hrvatskoj se zove »Strawberry« (vidi Slike 4).

Slike 4. Džem od jagode iz Lidla u Slovačkoj i Hrvatskoj.

Dokumenti u radnim odnosima iz stavka 2. najčešće se izrađuju na slovačkom jeziku, a u međunarodnim tvrtkama često postoji i inačica na engleskom jeziku koja je sadržajno istovjetna. Računovodstvo i financijska izvješća, tehnička dokumentacija kao i svi registracijski dokumenti za pravne osobe vode se na slovačkome prema propisu iz stavka 3. Službena dokumentacija u zdravstvenim i socijalnim ustanovama iz stavka 4. vodi se također na slovačkom jeziku. Komunikacija s pacijentima prilagođava se njihovim jezičnim potrebama, posebice u manjinskim područjima poput gradova Komárno ili Trebišov, na zamolbu se pacijent može s osobljem sporazumjeti na bilo kojem jeziku. Ugovori iz stavka 5. priznaju se na slovačkom jeziku i na drugom službenom jeziku Europske unije (npr. engleskom, njemačkom), pri čemu u slučaju nesuglasja pravno vrijedi slovačka inačica. To se u praksi poštuje, osobito u poslovanju i u međunarodnim odnosima.

Šesti stavak paragrafa 8 najčešće se krši, osobito u privatnom sektoru i turističkim objektima. U praksi se stoga često mogu vidjeti natpisi ili reklame samo na engleskom jeziku odnosno na mađarskom jeziku. U šestom izvješću Ministarstva kulture naveden je cijeli niz prijava o reklamnim panoima, plakatima za izbornu kampanju, turističkim smjerokazima i prometnim znakovima ili informativnim letcima koji su pretežito na mađarskom jeziku i bez prijevoda na državni jezik. Također, izgled teksta (pismo, redoslijed jezika) često se ne pridržava *Zakona*. Odjel za državni jezik izradio je tijekom razdoblja obuhvaćenoga šestim izvješćem *Metodičke smjernice Ministarstva kulture Republike Slovačke u vezi s poštivanjem slovačke književne jezične norme u izradbi reklama*. Dokument je namijenjen promica-

nju pravilne uporabe standardnoga jezika u području oglašivačkih tekstova, objavljen je 1. lipnja 2020. i dostupan je na mrežnoj stranici Ministarstva kulture.³⁰ U vezi s pravilnom uporabom državnoga jezika u djelovanju oglašivačkih agencija i marketinga preporučuje se Ministarstvu kulture uspostaviti suradnju s *Klubom oglašivačkih agencija Slovačke* (KRAS – *Klub reklamných agentúr Slovenska*). Strani brendovi, logotipi, registrirani nazivi ili uobičajeni izrazi na stranom jeziku iz stavka 7. poput “Wi-Fi” ili “Hotdog” najčešće su prihvaćeni i *Zakon* ih dopušta.

Iako nadzor Ministarstva kulture formalno postoji, u praksi se kazne rijetko izriču, najčešće tek nakon službene prijave. U šestom izvješću iz 2022. o stanju uporabe državnoga jezika u poglavlju 7. s naslovom *Nadzor nad poštivanjem Zakona o državnom jeziku* navodi se da je nadzorna djelatnost Ministarstva ograničena samo na slučajeve kršenja *Zakona* na koje građani ukazuju u svojim pisanim prijavama i pritužbama upućenima Ministarstvu kulture te da nije izrečena nijedna sankcija zbog kršenja jer su se svi subjekti koje je Ministarstvo obavijestilo o mogućem neskladu njihova djelovanja sa *Zakonom* obvezali na provedbu konkretnih mjera za otklanjanje nezakonitoga stanja, te je u propisanom roku došlo do tražene usklađenosti, sukladno relevantnim odredbama *Zakona*.

6. Zaključak

Državna jezična politika u Slovačkoj ne brine se samo za to da se *Zakon o državnom jeziku* poštuje u praksi, nego se prije svega usmjerava na cjelovitu i sustavnu regulaciju uporabe državnoga jezika i jezika nacionalnih manjina u javnom prostoru. Njezina je zadaća i konkretizacija postojećih zakonskih odredaba, njihovo postupno usavršavanje te uklanjanje spor-nih ili dvosmislenih odredaba koja bi mogla dovesti do pravne nesigurnosti. Pri tom je osobito važno osigurati usklađenost s europskim standardima i međunarodnim obvezama koje država preuzima u području zaštite ljudskih i manjinskih prava.

Dobro razrađenom i dosljedno provedenom jezičnom politikom moguće je izbjeći mnoge konflikte koji bi inače nastajali u situacijama kada jezična legislativa u višejezičnim sredinama uopće ne postoji ili kada je oblikovana nedovoljno jasno i precizno. Nedorečenost stvara previše prostora za slobodna, često i proturječna tumačenja odnosno arbitrarne interpretacije zakonskih odredaba.

³⁰ <https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2024/09/Prilohy-k-sprave.pdf> (Pristupljeno: 23. VIII. 2025.).

S druge strane, valja naglasiti da dobra i djelotvorna jezična politika ne mora nužno počivati na jednom, posebnom zakonu o jeziku. Riječ je, u biti, o stupnju eksplicitnosti kojim se država koristi kako bi uredila ovo osjetljivo područje. Neke zemlje imaju vrlo iscrpno razrađenu pravnu legislativu glede uporabe jezika, ali se ona ne očituje u jednom sveobuhvatnom propisu. Jezične su odredbe u tim sustavima razmještene po različitim zakonima koji se odnose na pojedina društvena područja – od obrazovanja, preko javne uprave, do medija i tržišta rada. Zahvaljujući dugoj tradiciji i visokoj stabiliziranosti jezične prakse, u tim društvima ne dolazi do većih prijemora ni kada se društveno-politički okviri znatno promijene. Za razliku od takvih zemalja Slovačka nije imala razvijenu i povijesno ustaljenu stabilnost jezične prakse. Upravo zbog toga mora ju izgrađivati planski, oslanjajući se na transparentnu i eksplicitno oblikovanu jezičnu politiku uz izravnu potporu države. Jedan od najvažnijih rezultata takve politike jest donošenje i postupna primjena *Zakona o državnom jeziku* koji je omogućio uspostavu jasnih pravila i ujednačenih standarda u javnoj uporabi jezika.

Zakon o državnom jeziku predstavlja nesumnjivo velik kulturni, obrazovni i društveni doprinos. On ne djeluje samo kao pravni okvir nego i kao instrument simboličkoga jačanja nacionalnoga identiteta i očuvanja kulturnoga kontinuiteta. Ipak, njegova provedba treba biti uravnotežena, odmjerena i u potpunosti usklađena s pravima pripadnika manjina. Idealna je situacija ona u kojoj se položaj državnoga jezika sustavno jača, ali se pritom istodobno štite, potiču i njeguju drugi jezični i kulturni identiteti prisutni na državnom području. Takva je ravnoteža temelj demokratskoga i pluralističkoga društva te istodobno jamstvo da jezična politika, umjesto da proizvodi sukobe, pridonosi društvenoj koheziji i međusobnomu poštovanju.

Stabilna i dugoročno održiva jezična politika ne može počivati isključivo na zakonskim propisima, nego na široj političkoj i društvenoj kulturi u kojoj se zakonska pravila doživljavaju kao prirodan okvir, a ne kao nametnuto ograničenje. Slovačka iskustva pokazuju da se, u nedostatku povijesno razvijene stabilnosti i tradicije, država može osloniti na zakonodavne instrumente kako bi suoblikovala jezičnu praksu u javnom prostoru i time stvorila temelje za dugoročnu ravnotežu između državnoga jezika i jezičnih prava manjina.

Literatura

- Andrlík, Jan. 2009. *Srovnávaní jazykové politiky Slovenské a Litevské republiky ve světle mezinárodních standardů ochrany národnostních menšin*. Parlament České republiky, Kancelář Poslanecké sněmovny, Parlamentní institut. PDF: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=60594> (Pristupljeno: 31. VII. 2025.).
- Csernensky, Balázs. 2012. *Slovenský jazykový zákon vo svete médií – na príklade slovenskej a maďarskej tlače* [hrv.: Slovački jezični zakon u svijetu medija – na primjeru slovačkoga i mađarskoga dnevnog tiska]. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Mentor: dr. sc. Martina Grčević.
- Grčević, Martina. 2007. Vergleichende Darstellung der sprachpolitischen Tendenzen in den slawischen Ländern seit Ende der 1980-er Jahre. *Filologija* 48, 41–73.
- Grčević, Martina. 2011. Suvremena jezična situacija u slavenskim zemljama. U: *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*. Ur. D. Sesar. Zagreb: FF press, Filozofski fakultet, 143–159.
- Grčević, Martina. 2017. Iz suvremene jezične politike. (Slovačka jezična politika u radovima Dubravke Sesar kao nadahnuće za hrvatsku jezičnu politiku.) U: *Život mora biti djelo duha. Zbornik posvećen Dubravki Sesar*. Ur. Z. Kovačević; I. Vidović Bolt. Zagreb: Disput, 121–129.
- Horecký, Ján. 1990. Jazyková politika v r. 1948–1988. *Kultúra slova* 24:8, 259–265.
- Káčala, Ján. 1998. *Spisovná slovenčina v 20. storočí*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Rendár, Ľubomír. 2014. *Kapitoly zo slovenských dejín jazykovej kultúry od polovice 20. storočia po súčasnosť*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.
- Sesar, Dubravka. 1987. O jednom primjeru jezične politike (u kontekstu opće i jezične kulture). *Jezik* 35:2, 51–58.
- Zakon o slovačkom jeziku*. 2001. *Riječ* 7:2, 189–195. [Hrvatski prijevod prvotne inačice slovačkoga Zakona o državnom jeziku iz 1995. godine].

Thirty Years of the Act on the State Language of the Slovak Republic

Abstract

The Act on the State Language of the Slovak Republic (1995) is one of the key instruments in shaping Slovak language policy after the dissolution of Czechoslovakia. Its adoption should be viewed in the context of the socio-political transitional processes in which Slovak society found itself at that time. From the outset, the Act had a dual function: ensuring the use of the Slovak language in public and official communication and emphasizing its symbolic and integrative role. It regulates a wide range of areas, from public administration, education, and the media to consumer protection and advertising. Its implementation is overseen by the Ministry of Culture of the Slovak Republic. The Act has often been criticized for restrictive interpretations and a high level of politicization, yet international institutions have confirmed its compliance with European standards. Thirty years of experience show that, despite all the controversies, the Act represents a stabilizing factor in the linguistic practice of Slovakia, while also remaining an open field for debates about the balance between the language of the majority and minority rights.

Ključne riječi: slovački jezik, državna jezična politika, Zakon o državnom jeziku Republike Slovačke

Keywords: Slovak language, state language policy, Act on the State Language of the Slovak Republic

PRILOG

Zakon br. 270/1995 Z. z.

Zakon Narodne skupštine Republike Slovačke od 15. studenoga 1995. o državnom jeziku Republike Slovačke³¹

Narodna skupština Republike Slovačke, polazeći od činjenice da je slovački jezik najvažnije obilježje posebnosti slovačkoga naroda, najdragocijenija vrijednost njegova kulturnoga nasljeđa i izraz suvereniteta Republike Slovačke, te opće sredstvo sporazumijevanja njezinih građana, koje osigurava njihovu slobodu i jednakost u dostojanstvu i pravima¹ na teritoriju Republike Slovačke, donijela je ovaj zakon:

§ 1

Uvodna odredba

- (1) Državni jezik na teritoriju Republike Slovačke je slovački jezik.²
- (2) Državni jezik ima prednost pred ostalim jezicima koji se upotrebljavaju na teritoriju Republike Slovačke.
- (3) Ovim zakonom ne uređuje se uporaba liturgijskih jezika. Uporabu tih jezika uređuju propisi crkava i vjerskih zajednica.³
- (4) Ako ovim zakonom nije drugačije određeno, na uporabu jezika nacionalnih manjina i etničkih skupina primjenjuju se posebni propisi.⁴

§ 2

Državni jezik i njegova zaštita

- (1) Država:
 - a) ostvaruje u školskom, znanstvenom i informacijskom sustavu takve uvjete da svaki građanin Republike Slovačke može usvojiti i upotrebljavati državni jezik riječju i pismom,
 - b) ostvaruje uvjete za znanstveno istraživanje državnoga jezika i njegova povijesnog razvoja, za istraživanje lokalnih i socijalnih govora, brine se o kodifikaciji državnoga jezika i o podizanju jezične kulture.
- (2) Kodificirani oblik državnoga jezika, na prijedlog stručnih slovakiističkih istraživačkih ustanova i stručnjaka za državni jezik, proglašava i

³¹ Slovačka inačica zakonskoga teksta preuzeta je iz: <https://www.slov-lex.sk/ez-bierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1995/270/20220801> (Pristupljeno: 1. VIII. 2025.).

objavljuje Ministarstvo kulture Republike Slovačke (nadalje: "Ministarstvo kulture") na svojoj internetskoj stranici.

(3) Svako zadiranje u kodificirani oblik državnoga jezika koje je u suprotnosti s njegovim pravilima je neprihvatljivo.

§ 3

Uporaba državnoga jezika u službenoj komunikaciji

(1) Državna tijela, tijela lokalne samouprave, druga tijela javne uprave, pravne osobe koje su ta tijela osnovala te pravne osobe osnovane zakonom⁵ upotrebljavaju državni jezik u službenoj komunikaciji. Njihovi zaposlenici, državni službenici, pripadnici komunalne policije, pripadnici oružanih snaga Republike Slovačke (u daljnjem tekstu: "oružane snage"), oružanih sigurnosnih snaga, drugih oružanih tijela i Vatrogasno-spasilačkog zbora dužni su znati i upotrebljavati državni jezik u službenoj komunikaciji. To ne utječe na uporabu jezika nacionalnih manjina u službenoj komunikaciji prema posebnom propisu^{5aa} niti na uporabu drugih jezika u službenoj komunikaciji s inozemstvom, u skladu s uobičajenom praksom međunarodne komunikacije.

(2) Na državnom jeziku:

a) donose se zakoni, uredbe Vlade i drugi općeobvezujući pravni propisi, uključujući propise tijela lokalne samouprave, odluke i druge javne isprave; to ne utječe na uporabu jezika nacionalnih manjina i stranih jezika prema posebnim propisima^{5b},

b) provode se rasprave u tijelima i pravnim osobama navedenima u stavku 1; to ne utječe na uporabu jezika nacionalnih manjina prema posebnom propisu^{5c},

c) vodi se cjelokupna službena dokumentacija (matične knjige, zapisi, odluke, statistike, evidencije, bilance, službene bilješke, informacije namijenjene javnosti i slično), kao i dokumentacija crkava i vjerskih zajednica namijenjena javnosti; to ne utječe na uporabu jezika nacionalnih manjina prema posebnom propisu^{5aa},

d) vode se općinske kronike; eventualni prijevod na drugi jezik mora biti sadržajno identičan tekstu na državnom jeziku; to ne utječe na uporabu jezika nacionalnih manjina prema posebnom propisu^{5d}.

(3) Tijela i pravne osobe iz stavka 1. upotrebljavaju državni jezik u svim informacijskim sustavima i u međusobnoj komunikaciji; uz državni jezik mogu u informacijskim sustavima upotrebljavati i drugi jezik, ako je to predviđeno posebnim propisom^{6a}.

(4) Fizička i pravna osoba u službenoj komunikaciji s tijelom iz stavka 1. te s pravnom osobom iz stavka 1. upotrebljava državni jezik, osim ako ovaj zakon, poseban propis ili međunarodni ugovor objavljen u skladu sa zakonom ne propisuje drugačije^{6b}. Osoba čiji je materinski jezik jezik koji zadovoljava uvjet osnovne razumljivosti u odnosu na državni jezik može u službenoj komunikaciji upotrebljavati svoj materinski jezik. Tijela i pravne osobe iz stavka 1. dužne su prihvatiti dokument na jeziku koji zadovoljava uvjet osnovne razumljivosti u odnosu na državni jezik, ako se radi o dokumentu izdanom ili ovjerenom od strane nadležnih tijela Republike Češke.

(5) Svaki građanin Republike Slovačke ima pravo na besplatno prilagođavanje svojega imena⁷ i prezimena u skladu sa slovačkim pravopisom. Građani koji pripadaju nacionalnoj manjini upotrebljavaju svoje ime i prezime u službenoj komunikaciji pod uvjetima određenima posebnim propisom^{7aa}.

§ 3a

Uporaba državnoga jezika u području zemljopisnih naziva

Nazivi općina i njihovih dijelova,^{7a} nazivi ulica i drugih javnih površina, drugi zemljopisni nazivi^{7b} kao i podatci na službenim kartografskim djelima, uključujući katastarske karte, navode se na državnom jeziku; to ne utječe na uporabu jezika nacionalnih manjina prema posebnom propisu.^{7c}

§ 4

Uporaba državnoga jezika u školstvu

(1) Učenje državnoga jezika obvezatno je u svim osnovnim i srednjim školama. Drugi jezik osim državnoga može se upotrebljavati kao nastavni i ispitni jezik u opsegu koji je propisan posebnim propisima.^{5a}

(2) Pedagoški djelatnici u svim školama i školskim ustanovama na teritoriju Republike Slovačke, osim inozemnih nastavnika i lektora, obvezni su znati i upotrebljavati državni jezik riječju i pismom.

(3) Cjelokupna pedagoška dokumentacija i ostala dokumentacija u školama i školskim ustanovama vodi se na državnom jeziku. U školama i školskim ustanovama u kojima se odgoj i nastava izvodi na jeziku nacionalnih manjina,^{8a} pedagoška dokumentacija vodi se dvojezično, tj. na državnom jeziku i jeziku dotične nacionalne manjine.^{8b} Opseg dodatne dokumentacije koja se ne mora voditi na državnom jeziku u školama i školskim ustanovama u kojima se odgoj i nastava izvodi na jeziku nacionalnih

manjina,^{8a} utvrđuje se općeobvezujućim pravnim propisom, koji donosi Ministarstvo kulture u dogovoru s Ministarstvom obrazovanja, znanosti, istraživanja i športa Republike Slovačke.

(4) Udžbenici i nastavni materijali koji se upotrebljavaju u obrazovno-odgojnom procesu u Republici Slovačkoj izdaju se na državnom jeziku, osim udžbenika i nastavnih materijala koji su namijenjeni nastavi na jeziku nacionalnih manjina, etničkih skupina i drugih stranih jezika. Njihovo izdavanje i uporabu uređuju posebni propisi.⁹

(5) Odredbe stavaka 1, 2 i 4 ne odnose se na uporabu državnoga jezika u nastavi na visokim školama, u nastavi drugih jezika ili u odgoju i obrazovanju na drugom jeziku osim državnoga,^{5a} kao ni na uporabu udžbenika i nastavnih materijala u visokoškolskom obrazovanju.

§ 5

Uporaba državnoga jezika u određenim područjima javne komunikacije

(1) Emitiranje radijskog^{9a} i televizijskog programa^{9b} na teritoriju Republike Slovačke odvija se na državnom jeziku, osim emitiranja:

a) inojezičnih televizijskih programa^{9c} ili drugih sastavnica televizijske programske usluge s titlovima na državnom jeziku, ili ako im neposredno prethodi ili slijedi emitiranje na državnom jeziku,

b) inojezičnih radijskih programa ili drugih sastavnica radijske programske usluge, ako im neposredno prethodi ili slijedi emitiranje na državnom jeziku i radijskih programa ili drugih sastavnica radijske programske usluge u regionalnom ili lokalnom emitiranju namijenjenom pripadnicima nacionalnih manjina, uključujući izravne prijenose događanja,

c) radijskih programa Radiotelevizije Slovačke namijenjenih za emitiranje kulturnih i informativnih sadržaja u inozemstvu,¹⁰

d) televizijskih i radijskih jezičnih tečajeva i emisija slične namjene,

e) glazbenih djela s izvornim tekstovima,

f) radijskih programa Radiotelevizije Slovačke na jezicima nacionalnih manjina i etničkih skupina,¹¹

g) audiovizualnih djela ili zvučnih snimaka umjetničkih izvedbi u izvornom jeziku koji ispunjava uvjet osnovne razumljivosti s obzirom na državni jezik,^{11a}

h) audiovizualnih djela čiji je sinkronizirani prijevod na jezik koji ispunjava uvjet osnovne razumljivosti s obzirom na državni jezik izrađen prije 1. siječnja 2008. i koja su emitirana na teritoriju Republike Slovačke prije 1. siječnja 2008.,

i) izvornih jezičnih izričaja pojedinaca u jeziku koji ispunjava uvjet osnovne razumljivosti s obzirom na državni jezik unutar informativnih, publicističkih i zabavnih televizijskih ili radijskih emisija,

j) prijenosa događanja uživo sa simultanim prevodjenjem na državni jezik u okviru inoezične emisije.

(2) Inoezično audiovizualno djelo namijenjeno maloljetnicima do 12 godina, koje se prenosi putem emitiranja, mora biti sinkronizirano na državni jezik, osim u slučaju emitiranja audiovizualnih djela namijenjenih toj dobnoj skupini na jezicima nacionalnih manjina unutar inoezičnih televizijskih programa ili drugih sastavnica televizijske programske usluge, sukladno stavku 1. točki a).

(3) Odredbe stavaka 1 i 2 ne odnose se na nakladnika radijske programske usluge s odobrenjem sukladno posebnom propisu^{11b}, koji emitira na jeziku nacionalne manjine ili na službenom jeziku Europske unije koji nije državni jezik Republike Slovačke.

(4) Obavijesti namijenjene informiranju javnosti putem mjesnoga razglasa ili drugih tehničkih uređaja objavljuju se na državnom jeziku; mogu se objaviti i na drugom jeziku, ali tek nakon objave na državnom jeziku.

(5) Prigodne tiskovine namijenjene za javnost u kulturne svrhe, katalozi galerija, muzeja, knjižnica, programi kina, kazališta, koncerata i drugih kulturnih događanja objavljuju se na državnom jeziku, osim onih koji se izdaju na jeziku nacionalnih manjina; takva tiskovina, katalog ili program na jeziku manjine mora sadržavati osnovne informacije na državnome jeziku. Takve tiskovine, katalozi i programi izdani na državnom jeziku mogu sadržavati i tekstove na drugim jezicima u potrebnom opsegu, koji su u načelu sadržajno istovjetni tekstu na državnom jeziku i slijede nakon njega.

(6) Kulturna i odgojno-obrazovna događanja održavaju se na državnom jeziku. Iznimke su kulturna događanja nacionalnih manjina, etničkih skupina, gostujućih inozemnih umjetnika i odgojno-obrazovni događaji usmjereni na učenje stranih jezika, kao i glazbena djela i kazališne predstave s izvornim tekstovima te književna djela izvedena na izvornom jeziku. Uvodne najave programa održavaju se na državnom jeziku, osim do-

gađaja iz druge rečenice ovoga stavka ako se izvode na jeziku koji ispunjava uvjet osnovne razumljivosti s obzirom na državni jezik.

(7) Natpisi na spomenicima, spomen-obilježjima i spomen-pločama navode se na državnom jeziku. Ako sadrže tekst i na drugim jezicima, inojezični tekstovi slijede nakon državnoga jezika i moraju biti sadržajno istovjetni s tekstom na državnom jeziku. Inojezični tekst navodi se slovima iste ili manje veličine. Investitor može zatražiti obvezujuće mišljenje Ministarstva kulture o usklađenosti natpisa na spomeniku, spomen-obilježju i spomen-ploči s ovim zakonom. Ova se odredba ne odnosi na povijesne natpise na spomenicima, spomen-obilježjima i spomen-pločama, koji su pod zaštitom prema posebnom propisu.^{11f} Na spomenicima, spomen-obilježjima i spomen-pločama u naseljima gdje se u službenoj uporabi upotrebljava jezik nacionalne manjine prema posebnom propisu^{11g}, ne određuje se redoslijed tekstova.

(8) Svaki sudionik javnoga okupljanja ili javnoga događanja na području Republike Slovačke ima pravo održati govor na državnom jeziku.

§ 6

Uporaba državnoga jezika u oružanim snagama, oružanim sigurnosnim postrojbama i vatrogasnim postrojbama

(1) U oružanim snagama, Policijskom zboru, Slovačkoj informativnoj službi, Nacionalnom sigurnosnom uredu, Zboru zatvorske i pravosudne straže Republike Slovačke, Željezničkoj policiji te u Vatrogasno-spasilačkom zboru, u službenoj se komunikaciji upotrebljava državni jezik.

(2) Cjelokupna dokumentacija i administracija oružanih snaga, oružanih sigurnosnih službi, drugih oružanih tijela i vatrogasnih postrojbi vodi se na državnom jeziku.

(3) Odredba stavka 1 ne odnosi se na zračne snage tijekom letačkih operacija ni na međunarodne aktivnosti oružanih snaga i oružanih sigurnosnih postrojbi.

§ 7

Uporaba državnoga jezika u sudskim, upravnim i kaznenim postupcima

(1) Komunikacija sudova s građanima, sudski postupci, upravni postupci, kazneni postupci, odluke i zapisnici sudova, upravnih tijela i tijela nadležnih za kazneni progon vode se i izdaju na državnom jeziku.

(2) Prava osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama i etničkim skupinama, ili osoba koje ne govore državni jezik, ostaju nepovrijeđena, u skladu s posebnim propisima.¹²

§ 8

Uporaba državnoga jezika u ostalim područjima javne komunikacije

(1) Radi zaštite potrošača uporaba državnoga jezika obvezna je pri označivanju sadržaja domaće i uvozne robe, u uputama za uporabu proizvoda, posebice hrane, lijekova, potrošačke elektronike i kozmetike, u uvjetima jamstva i drugim informacijama za potrošača – u mjeri i pod uvjetima koje određuju posebni propisi.¹³

(2) Pisani pravni akti u radnom ili sličnom odnosu izrađuju se na državnom jeziku; uz inačicu na državnom jeziku; uz tekst na državnom jeziku može se izraditi i sadržajno istovjetan tekst na drugom jeziku.

(3) Na državnom jeziku vodi se računovodstvo,^{13a} izrađuju se financijska izvješća, tehnička dokumentacija koja je potrebna za postupke prema posebnim propisima,^{13b} te statuti udruga, društava, političkih stranaka, političkih pokreta i trgovačkih društava za potrebe registracije; uz tekst na državnom jeziku može se izraditi i sadržajno istovjetan tekst na drugom jeziku. Uporabu državnoga jezika u slovačkim tehničkim normama uređuje poseban propis.¹⁴

(4) Dokumentacija zdravstvenih ustanova i ustanova socijalne skrbi vodi se na državnom jeziku. Komunikacija osoblja tih ustanova s pacijentima ili korisnicima u pravilu se vodi na državnom jeziku; ako je riječ o pacijentu ili klijentu čiji materinski jezik nije državni, komunikacija se može voditi na jeziku na kojem se može uspostaviti međusobno razumijevanje. Članovi osoblja nisu dužni poznavati strani jezik ni jezik nacionalne manjine. Pacijent ili korisnik koji pripada nacionalnoj manjini može, u naseljima gdje je jezik nacionalne manjine u službenoj upotrebi prema posebnom propisu,^{11g} komunicirati s osobljem na svom materinskom jeziku.

(5) U postupcima pred tijelima i pravnim osobama iz § 3 stavka 1 koji se odnose na ugovore iz obveznoga prava, priznaje se uz tekst na državnom jeziku, i tekst ugovora na drugom službenom jeziku Europske unije. U slučaju nejasnoća ili proturječja mjerodavno je izdanje na državnom jeziku.

(6) Svi natpisi, reklame i obavijesti namijenjeni informiranju javnosti, osobito u prodavaonicama, sportskim objektima, ugostiteljskim prostorima, na ulicama, uz prometnice i iznad njih, na zračnim lukama, na auto-

busnim i željezničkim kolodvorima, te u sredstvima javnoga prijevoza, navode se na državnom jeziku. Ako sadržavaju tekst na drugim jezicima, ti inojezični tekstovi slijede nakon teksta na državnom jeziku i moraju biti sadržajno istovjetni. Inojezični tekst ispisuje se istim ili manjim slovima. U natpisima i obavijestima namijenjenima informiranju javnosti na jeziku nacionalne manjine i na državnome jeziku u naseljima gdje je jezik nacionalne manjine u službenoj upotrebi prema posebnom propisu,^{11g} kao i u oglašavanju, redoslijed tekstova nije propisan.

(7) Obveza iz stavka 6 ne odnosi se na trgovačke nazive, zaštitne znakove, nazive institucija upisane u registre ili evidencije prema zakonima Republike Slovačke ili drugih država članica Europske unije ili ugovornih država Europskoga gospodarskoga prostora, te na uporabu osobnih imena i prezimena koja su dio natpisa, reklame i obavijesti za javnost, kao i na pojedine ustaljene izraze na stranome jeziku koji se redovito upotrebljavaju uz trgovačku marku u oglasima, poznati su široj javnosti i sastavni su dio reklame.

§ 9

Nadzor

(1) Nadzor nad poštivanjem obveza iz § 3 st. 1 do 3, § 3a i § 4, § 5 st. 4, st. 5 do 7, i § 6, § 7 u upravnom i kaznenom postupku, § 8 st. 2 do 6 osim komunikacije osoblja zdravstvenih i socijalnih ustanova s pacijentima i korisnicima, te osim reklame nad kojom nadzor vrše druga tijela prema posebnom propisu¹⁶, i § 11b provodi Ministarstvo kulture. Prilikom provedbe nadzora Ministarstvo kulture uvažava i kodificirani oblik državnoga jezika prema § 2 st. 2.

(2) Osobe koje su ovlaštene za provedbu nadzora prema stavku 1, u skladu s propisom o nadzoru u državnoj upravi,¹⁷

a) dužne su se legitimirati službenom iskaznicom nadležnog nadzornog tijela i pisanim ovlaštenjem za provedbu nadzora,

b) ovlaštene su zahtijevati potrebnu suradnju, osobito pružanje informacija, podataka, pisanoga ili usmenoga objašnjenja, dokumenata i relevantnih pisanih materijala,

c) dužne su sastaviti zapisnik o obavljenom nadzoru.

(3) Tijela i pravne osobe iz § 3 st. 1, fizičke osobe – poduzetnici i pravne osobe dužni su omogućiti ovlaštenim osobama provedbu nadzora i pružiti potrebnu suradnju.

§ 9a

Novčane kazne

(1) Ako Ministarstvo kulture utvrdi kršenje obveza prema ovom zakonu, a radi se o informacijama javne uprave namijenjenim javnosti ili informacijama koje se tiču ugrožavanja života, zdravlja, sigurnosti ili imovine građana Republike Slovačke, te ni nakon pismenoga upozorenja ne dođe do uklanjanja protuzakonitoga stanja u određenom roku ili do provedbe mjera za otklanjanje utvrđenih nedostataka u određenom roku, Ministarstvo kulture može izreći kaznu od 50 do 2 500 eura.

(2) Odluka o izricanju kazne mora sadržavati rok za uklanjanje protuzakonitoga stanja. Ako usklađenost s ovim zakonom nije postignuta u roku određenom u odluci, Ministarstvo kulture izriče daljnju kaznu u visini dvostrukog iznosa prvotno izrečene kazne.¹⁸ Dodatna kazna može se izreći u roku od dvije godine od dana kada su trebale biti provedene mjere za otklanjanje nedostataka određene u odluci o izricanju kazne.

(3) Kaznu je moguće izreći u roku od jedne godine od dana kada je Ministarstvo saznalo za povredu obveze, a najkasnije u roku od tri godine od dana kada je obveza prekršena. Pri izricanju kazne uzima se u obzir osobito opseg, posljedice, trajanje i ponavljanje nezakonitoga postupanja.

(4) Kazna dopijeva na plaćanje u roku od 30 dana od pravomoćnosti rješenja, osim ako nije naveden kasniji rok. Na ovaj postupak o izricanju kazne primjenjuje se opći propis o upravnom postupku.¹⁸

(5) Prihodi od kazni izrečenih prema ovom zakonu pripadaju državnom proračunu.

§ 10

Izvješće o stanju uporabe državnoga jezika

(1) Ministarstvo kulture podnosi Vladi Republike Slovačke izvješće o stanju uporabe državnoga jezika na području Republike Slovačke svake dvije godine. U pripremi izvješća Ministarstvo kulture surađuje sa znanstveno-istraživačkim, obrazovnim i kulturnim ustanovama, kao i s tijelima javne uprave i drugim tijelima koja obavljaju nadzor nad uporabom državnoga jezika.

(2) Radi provedbe stavka 1 Ministarstvo kulture ovlašteno je zahtijevati od tijela i pravnih osoba prema § 3 st. 1 informacije i pisane materijale o uporabi državnoga jezika u području njihove nadležnosti.

(3) Prvo izvješće prema stavku 1 Ministarstvo kulture podnosi najkasnije do 31. ožujka 2012.

§ 11

Zajedničke i prijelazne odredbe

Državnim jezikom u smislu § 3 do § 8 smatra se slovački jezik u kodificiranom obliku prema § 2 st. 2; time se ne isključuje uporaba inojezičnih novih stručnih pojmova, naziva ili imenovanja novih pojava, za koje još nije ustaljen ni kodificiran odgovarajući ravnopravan izraz u državnom jeziku, kao ni uporaba neknjiževnih jezičnih sredstava, ako se radi o njihovoj funkcionalnoj upotrebi, osobito u umjetničkom stvaralaštvu i u publicistici.

§ 11a

Prijelazne odredbe uz izmjene koje stupaju na snagu 1. rujna 2009.

Tijela i pravne osobe prema § 3 st. 1, pravne osobe, fizičke osobe – poduzetnici i fizičke osobe dužni su do 31. prosinca 2009. ukloniti stanje protivno odredbama § 3 st. 3 toč. d), § 5 st. 5 i 7 te § 8 st. 6.

Ako se radi o natpisu na spomeniku, spomen-obilježju ili spomen-ploči s tekstem na jeziku nacionalne manjine, koji je bio postavljen prije 1. rujna 2009., a iza njega slijedi sadržajno istovjetan tekst na državnom jeziku istih ili većih slova od teksta na jeziku nacionalne manjine, na takav se natpis ne primjenjuje obveza iz prethodne rečenice.

§ 11b

Prijelazne odredbe uz izmjene koje stupaju na snagu 1. ožujka 2011.

(1) Tijela i pravne osobe prema § 3 st. 1, pravne osobe i fizičke osobe – poduzetnici dužni su do 31. listopada 2011. ukloniti stanje protivno obvezama utvrđenima u § 3 st. 2 toč. d), te u natpisima postavljenima od 1. siječnja 1996., obvezama utvrđenima u § 5 st. 7 i § 8 st. 6. Ako se radi o natpisu na spomeniku, spomen-obilježju ili spomen-ploči s tekstem na jeziku nacionalne manjine i sadržajno istovjetnim tekstem na državnom jeziku, koji je postavljen na spomeniku, spomen-obilježju ili spomen-ploči prije 1. rujna 2009., na takav se natpis ne primjenjuje obveza iz prethodne rečenice.

(2) Od 1. ožujka 2011. odredba § 11a ne primjenjuje se.

§ 11c

Prijelazna odredba za vrijeme trajanja izvanredne situacije proglašene u vezi s masovnim priljevom stranaca na područje Slovačke Republike uzrokovanim oružanim sukobom na području Ukrajine i nakon njezina ukidanja

Tijekom izvanredne situacije proglašene u vezi s masovnim priljevom stranaca na područje Republike Slovačke, uzrokovanim oružanim sukobom na području Ukrajine, te u razdoblju od 12 mjeseci nakon njezina ukidanja, odredbe § 5 st. 1 i 2 ne primjenjuju se na emitiranje programa na ukrajinskom jeziku.

§ 12

Ukidanje važećih propisa

Stavlja se izvan snage zakon Slovačke nacionalne skupštine br. 428/1990 Zb. o službenom jeziku u Republici Slovačkoj.

§ 13

Ovaj zakon stupa na snagu 1. siječnja 1996., osim § 10, koji stupa na snagu 1. siječnja 1997.

Michal Kováč, v. r.

Ivan Gašparovič, v. r.

Vladimír Mečiar, v. r.

Napomene

¹⁾ Čl. 12, st. 1 Ustava Republike Slovačke.

²⁾ Čl. 6 st. 1 Ustava Republike Slovačke.

³⁾ Zakon br. 308/1991 Zb. o slobodi vjeroispovijedi i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica.

⁴⁾ Na primjer § 155 st. 1 Građanskoga parničnog postupka, Zakon Nacionalne skupštine Republike Slovačke br. 191/1994 Z. z. o označavanju naselja na jeziku nacionalnih manjina, Zakon br. 184/1999 Z. z. o uporabi jezika nacionalnih manjina, § 5 st. 1 toč. g) Zakona br. 532/2010 Z. z. o Radiju i televiziji Slovačke te o izmjeni i dopuni nekih zakona, § 2 st. 20 Kaznenoga postupka, § 2 st. 2. Zakona br. 167/2008 Z. z. o periodičnom tisku i novin-

skoj agencijskom novinarstvu te o izmjeni i dopuni nekih zakona (Zakon o tisku), § 11 st. 2, § 12 st. 3 i § 18 st. 3 Zakona br. 245/2008 Z. z. o odgoju i obrazovanju (Školski zakon) te o izmjeni i dopuni nekih zakona.

5) Na primjer, § 120 Zakona br. 461/2003 Z. z. o socijalnom osiguranju, s izmjenama i dopunama, § 2 Zakona br. 532/2010 Z. z., § 2 i 17 Zakona br. 581/2004 Z. z. o zdravstvenim osiguravateljima i nadzoru nad zdravstvenom skrbi te o izmjeni i dopuni nekih zakona, s izmjenama i dopunama.

5aa) Zakon br. 184/1999 Z. z.

5b) Na primjer Zakon br. 184/1999 Z. z., Zakon br. 245/2008 Z. z.

5c) § 3 st. 1 i 2 Zakona br. 184/1999 Z. z.

5d) § 3 st. 3 Zakona br. 184/1999 Z. z.

6a) Na primjer § 3 st. 6 Zakona br. 530/2003 Z. z. o sudskom registru i o izmjeni i dopuni nekih zakona, s izmjenama prema Zakonu br. 24/2007 Z. z.

6b) Na primjer § 42 Zakona Nacionalne skupštine Republike Slovačke br. 162/1995 Z. z. o katastru nekretnina i o upisu vlasničkih i drugih prava na nekretninama (Katastarski zakon), s izmjenama i dopunama, § 11 Zakona br. 200/1997 Z. z. o Studentskom zajmovnom fondu, s izmjenama prema Zakonu br. 231/2000 Z. u., § 2 st. 3 Zakona br. 184/1999 Z. z., § 109 Zakona br. 725/2004 Z. z. o uvjetima prometa vozila na cestama, i o izmjeni i dopuni nekih zakona, § 11 Zakona br. 193/2005 Z. z. o biljnoj zdravstvenoj zaštiti, s izmjenama prema Zakonu br. 295/2007 Z. z.

7) § 7 st. 1 Zakona Nacionalne skupštine Republike Slovačke br. 300/1993 Z. z. o imenu i prezimenu.

7a) § 1a Zakona Slovačke nacionalne skupštine br. 369/1990 Zb. o lokalnoj samoupravi, s izmjenama prema Zakonu br. 453/2001 Z. z.

7aa) § 3 Zakona Nacionalne skupštine Republike Slovačke br. 300/1993 Z. z. o imenu i prezimenu, s izmjenama prema Zakonu br. 344/2007 Z. z.

7b) § 18 Zakona Nacionalne skupštine Republike Slovačke br. 215/1995 Z. z. o geodeziji i kartografiji, s izmjenama i dopunama.

7c) Zakon br. 184/1999 Z. z., s izmjenama i dopunama.

8a) § 12 st. 5 Zakona br. 245/2008 Z. z.

8b) § 11 st. 2 Zakona br. 245/2008 Z. z.

9) § 13 Zakona br. 245/2008 Z. z.

^{9a)} § 3 st. 2 Zakona br. 220/2007 Z. z. o digitalnom emitiranju programskih usluga i pružanju drugih sadržajnih usluga putem digitalnoga prijenosa te o izmjeni i dopuni nekih zakona (Zakon o digitalnom emitiranju).

^{9b)} § 3 st. 3 Zakona br. 220/2007 Z. z.

^{9c)} § 3 toč. i) Zakona br. 308/2000 Z. z. o emitiranju i retransmisiji te o izmjeni Zakona br. 195/2000 Z. z. o telekomunikacijama, s izmjenama i dopunama.

¹⁰⁾ § 5 st. 1 toč. m) Zakona br. 532/2010 Z. z.

¹¹⁾ § 5 st. 1 toč. b) i g) Zakona br. 532/2010 Z. z.

^{11a)} § 17 st. 5 Zakona br. 343/2007 Z. z. o uvjetima evidenciji, javnoga priopćavanja i pohrane audiovizualnih djela, multimedijских djela i zvučnih zapisa umjetničkih izvedaba te o izmjeni i dopuni nekih zakona (Audiovizualni zakon).

^{11b)} § 157–173 Zakona br. 264/2022 Z. z. o medijskim uslugama te o izmjeni i dopuni nekih zakona (Zakon o medijskim uslugama).

^{11f)} Zakon br. 49/2002 Z. z. o zaštiti spomeničkoga fonda, s izmjenama prema Zakonu br. 479/2005 Z. z.

^{11g)} § 2 st. 2 Zakona br. 184/1999 Z. z.

¹²⁾ Na primjer § 155 st. 1 Građanskoga parničnog postupka, Zakon br. 382/2004 Z. z. o vještacima, tumačima i prevoditeljima te o izmjeni i dopuni nekih zakona, s izmjenama i dopunama, § 2 st. 20 Kaznenoga postupka.

¹³⁾ Na primjer § 9 Zakona Nacionalne skupštine Republike Slovačke br. 152/1995 Z. z. o hrani, s izmjenama i dopunama, § 24 Zakona br. 140/1998 Z. z. o lijekovima i medicinskim pomagalicama, o izmjeni Zakona br. 455/1991 Zb. o obrtničkom poslovanju (Zakon o obrtima), s izmjenama i dopunama, te o izmjeni i dopuni Zakona Nacionalne skupštine Republike Slovačke br. 220/1996 Z. z. o oglašavanju, s izmjenama i dopunama, § 13 Zakona br. 250/2007 Z. z. o zaštiti potrošača te o izmjeni Zakona Slovačkoga nacionalne skupštine br. 372/1990 Zb. o prekršajima, s izmjenama i dopunama.

^{13a)} Zakon br. 431/2002 Z. z. o računovodstvu, s izmjenama i dopunama.

^{13b)} Na primjer, Uredba Vlade Republike Slovačke br. 264/2009 Z. z. o potporama u poljoprivredi, s izmjenama prema Uredbi Vlade Republike Slovačke br. 381/2009 Z. z.

¹⁴⁾ Zakon br. 264/1999 Z. z. o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju sukladnosti te o izmjeni i dopuni nekih zakona, s izmjenama i dopunama.

¹⁶⁾ § 3 st. 6 i § 11 st. 3 toč. b) Zakona br. 147/2001 Z. z. o oglašavanju i o izmjeni i dopuni nekih zakona, s izmjenama i dopunama.

§ 16 toč. g) i § 67 st. 2 toč. m) Zakona br. 308/2000 Z. z., s izmjenama i dopunama.

¹⁷⁾ § 8 do 13 i § 16 Zakona Nacionalne skupštine Republike Slovačke br. 10/1996 Z. z. o nadzoru u državnoj upravi.

¹⁸⁾ Zakon br. 71/1967 Zb. o upravnom postupku (Upravni red), s izmjenama i dopunama.